

Hållbara tillsammans

– hela skolan för hållbar utveckling

Lärande exempel från gymnasieskolan Spyken

om att lägga grunden för ett systematiskt arbete
med lärande för hållbar utveckling

Naturskyddsföreningen

LUNDS
KOMMUN

Hållbara tillsammans – en satsning för att främja LHU i hela skolan

Under två läsår (2016-2018) samarbetade Naturskyddsföreningen med Lunds kommun och gymnasieskolan Spyken i projektet Hållbara tillsammans. Projektet hade som mål att främja skolans arbete med lärande för hållbar utveckling (LHU).

Vid projektets slut hade Spyken lagt grunden för ett systematiskt arbete med LHU och skapat strukturer för att arbeta med hållbar utveckling i hela skolans organisation.

I denna skrift presenteras en översikt av projektet som helhet, tillsammans med exempel på hur skolan arbetat med hållbar utveckling organisatoriskt, ämnes- och programövergripande och tillsammans med det omgivande samhället.

Vi som samarbetat

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen är en obunden ideell förening med 226 000 medlemmar, och är därmed Sveriges största miljöorganisation. Klimat, hav, skog, jordbruk och miljögifter är några av föreningens centrala arbetsområden.

Ett annat viktigt arbetsområde är skolfrågor. Naturskyddsföreningen erbjuder kostnadsfria läromedel, verktyg och material till skolors arbete med lärande för hållbar utveckling. Föreningen samarbetar med kommuner, skolor, forskare och andra relevanta aktörer för att sprida metoder och goda exempel på hur hållbar utveckling kan implementeras i undervisningen. Naturskyddsföreningen bedriver också påverkansarbete med målsättningen att hållbarhetsfrågorna ska få en central roll i den svenska skolan.

Lunds kommun

Lunds kommun strävar efter att vara ledande inom miljö- och klimatfrågor och verkar för att miljötank ska genomsyra både den egna verksamheten och invånarnas vardag. Det kommunövergripande programmet LundaEko är vägledande i arbetet, vars framgång bygger på dialog och samverkan inom och mellan förvaltningar och bolag, samt med externa aktörer och kommuninvånare.

Ett prioriterat område i programmet är "Engagera flera". Kommunen verkar för att fler ska engagera sig för att agera för en hållbar utveckling och för att alla som bor och verkar i Lund ska ha tillgång till kunskap, information, goda exempel och verktyg som gör det enkelt att välja hållbara alternativ. Företag, skolor, universitet, organisationer och medborgare ska ges möjlighet att genom dialog och samarbete kring hållbarhetsfrågor medverka till att lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta.

Gymnasieskolan Spyken

Spyken är en kommunal gymnasieskola i Lund med drygt 1 100 elever. Skolan erbjuder fyra högskoleförberedande gymnasieprogram; ett estetiskt, ett humanistiskt, ett naturvetenskapligt och ett samhällsvetenskapligt. Spykens vision är att eleverna ska få kunskap, kompetens och positiva erfarenheter för framtiden. Skolans pedagogiska idé handlar om att eleverna ska utveckla sin handlingskompetens så att de på ett medvetet sätt kritiskt kan värdera olika alternativ och ta ställning i frågor som rör hållbar utveckling och ha förmåga att aktivt delta i arbetet att nå ett hållbart samhälle.

Varför Hållbara tillsammans?

Under tre läsår (2013-2016) samarbetade Naturskyddsföreningen tillsammans med Malmö stad, Malmö högskola och gymnasieskolan Malmö latinskola med att ta fram metoder för hur hållbar utveckling kan genomsyra hela skolverksamheten. Inom Lunds kommun fanns det intresse av att ta erfarenheterna från Malmö latin-projektet vidare och idén om Hållbara tillsammans föddes. När kommunen genom utbildningsförvaltningen efterlyste en skola som ville genomföra satsningen visade Spyken snabbt intresse.

Spyken har länge arbetat aktivt med frågor som rör hållbar utveckling. Hållbara tillsammans blev en möjlighet för skolan att ta nästa steg och satsa på att fördjupa och bredda arbetet. Från och med läsåret 2016-2017 bestämdes det att *all* verksamhet på skolan ska genomsyras av LHM. I Hållbara tillsammans har Spyken verkat för att engagera alla på skolan i arbetet med hållbar utveckling och LHM – elever, skolledning, lärare och övrig skolpersonal. En stor del av arbetet har skett i samverkan mellan ämnen och program och med det omgivande samhället. Det är nämligen så de bäst blir hållbara – tillsammans.

Lärande för hållbar utveckling

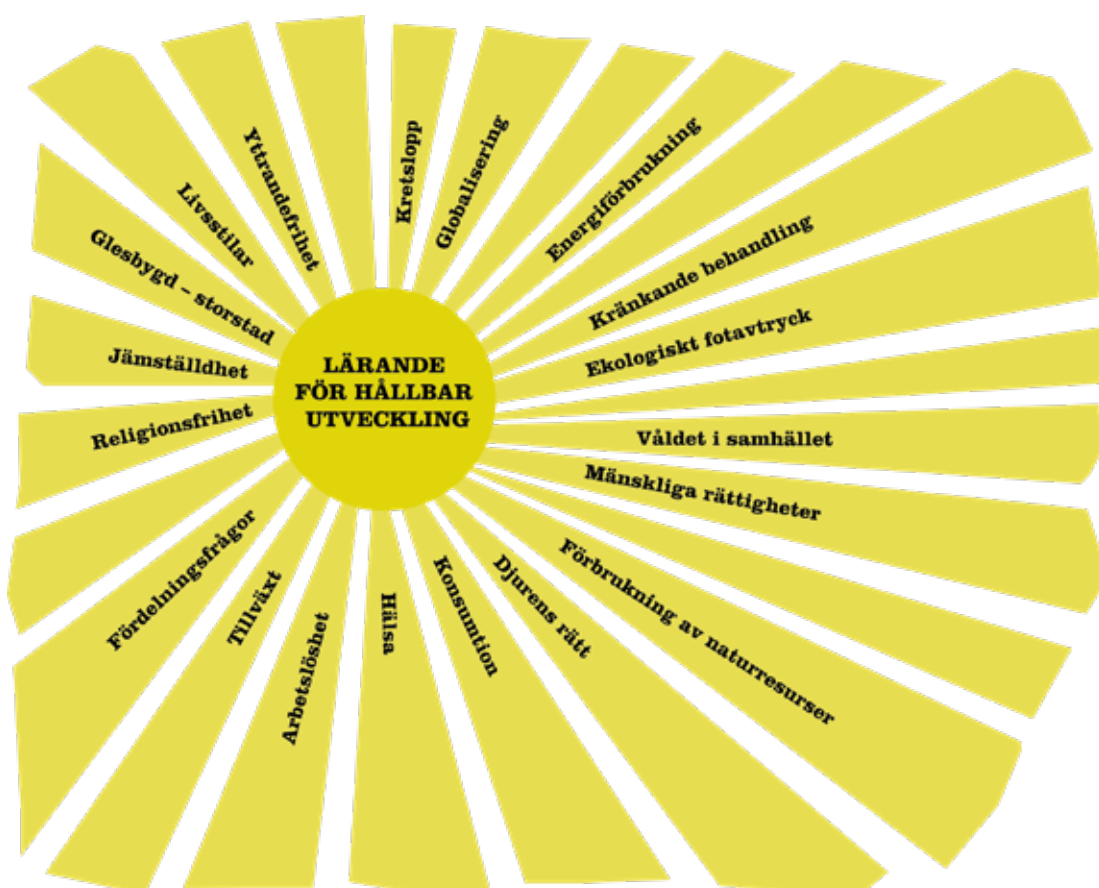
Lärande för hållbar utveckling, LHM, innebär att ta ett helhetsgrepp i undervisningen runt frågor som rör ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter av hållbar utveckling.

Vad är då en *hållbar* utveckling? I en ständigt föränderlig värld så förändras också svaren på vad som krävs för att skapa en hållbar utveckling. Det finns inga bestämda normer eller lösningar som kan gälla för all framtid, utan de behöver ständigt ifrågasättas, debatteras och utvecklas. Det ställer krav på att undervisning-

en låter eleverna utveckla sitt dynamiska tänkande. Det krävs ett övergripande förhållningssätt i undervisningen, som belyser frågorna ur både historiska, samtida och framtida perspektiv och med hjälp av en mängd olika metoder. Det är också viktigt att eleverna utvecklar medvetenhet kring den egna läroprocessen och kompetens att kritiskt granska och använda nya kunskaper även i framtiden. Genom att "lära sig lära" kan de lägga grunden för ett livslångt lärande.

Skolverkets beskrivning av LHM är undervisning som karaktäriseras av:

- demokratiska arbetsätt
- kritiska förhållningssätt
- ämnesövergripande samarbeten
- en mångfald av pedagogiska metoder
- delaktighet och inflytande från eleverna

Källa: Skolverket

LHU kan illustreras med hjälp av en sol. Solkroppen föreställer processen, de demokratiska och ämnesövergripande arbetsätten, det kritiska tänkandet och möjligheten att få agera och kommunicera. Solstrålarna är undervisningens innehåll, ju fler strålar som tas upp desto tydligare helhet får eleverna. De tomma strålarna symboliserar komplexiteten i LHU och att det inte helt går att veta i förväg vilka frågor eller teman som kan dyka upp.

Målet med LHU är inte att presentera färdiga svar utan att eleverna får möjlighet att utveckla förmågan att fatta väl övervägda beslut i komplexa frågor, för att i sin tur kunna utveckla handlingskompetens för hållbar utveckling.

Det känns som att hållbar utveckling och LHU är mer komplext idag än det var tidigare. Det kan ju också handla om att jag personligen har utvecklat min syn på de här områdena där jag tidigare inte sett komplexiteten. Men sant är i alla fall att det ständigt inträffar nya händelser i samhället som behöver diskuteras ur olika aspekter.

Martin Flower, LHU-koordinator, Spyken

gripande arbete, problemlösning och elevinflytande förekommer frekvent. Läroplanen framhåller också att skolan ska ge eleverna möjligheter att få överblick och sammanhang och att skolan ska ta tillvara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället. Skolan ska också stärka elevernas tro på sig själva och framtiden.

All undervisning ska dessutom genomsyras av fyra övergripande perspektiv och samtliga är högst relevanta i LHU. **Det etiska perspektivet** ska främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden och agera ansvarsfullt mot sig själva och andra. **Miljöperspektivet** ska ge eleverna insikter så att de kan dels själva medverka till att hindra skadlig miljöpåverkan, dels skaffa sig ett personligt förhållningssätt till de övergripande och globala miljöfrågorna. Miljöperspektivet i undervisningen handlar också om att belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. **Det internationella perspektivet** syftar till att eleverna ska kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet. **Det historiska perspektivet** ska utveckla elevernas förståelse för samtiden och beredskap inför framtiden, samt förståelse för kunskapers relativitet och förmåga till dynamiskt tänkande.

Hållbar utveckling i läroplanen

Läroplanen för gymnasiet (Gy11) är tydlig med skolans uppdrag att undervisa om och för hållbar utveckling. Skrivningar om demokratiska arbetsformer, kritiskt perspektiv, ämnesöver-

Globala målen för hållbar utveckling

Agenda 2030 med de globala målen för hållbar utveckling är den mest ambitiösa överenskomsten för hållbar utveckling som världen

någonsin enats om. Agendan antogs av FN:s generalförsamling i september 2015 och innehåller 17 mål och 169 delmål. Målen är sammanlänkade med varandra och förenar samtliga FN:s medlemsländer, inklusive Sverige, i arbetet med att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030. Alla nivåer i samhället berörs av målen och kan bidra till uppfyllandet av dem.

Globalt mål 4 och delmål 4.7

Globalt mål 4 handlar om en god utbildning för alla. Utbildningsmålet spelar en mycket viktig roll för att uppfylla de andra målen i agendan. Globalt delmål 4.7 tar specifikt upp utbildning för hållbar utveckling:

Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

Så gjorde vi

Läsår 1 i projektet (2016-2017) handlade om förberedelser. Tillsammans med Naturskyddsföreningen inventerade skolan vilka kompetenser, aktiviteter och förväntningar som fanns hos elever, lärare och skolläring. Även skolans organisation sågs över och metoder för utvärdering togs fram. Kompetensutveckling av personalen påbörjades.

Läsår 2 (2017-2018) handlade om etablering. Planerade aktiviteter och utvärderingar genomfördes, och förberedelser för spridning av projektets lärdomar påbörjades.

Hela Spyken var genomförare av satsningen, men arbetet samordnades med hjälp av en projektgrupp bestående av biträdande rektor, tre lärare – så kallade LHU-koordinatorer – samt en processledare från Naturskyddsföreningen. Projektets styrgrupp bestod av företrädare för Lunds utbildningsförvaltning, utbildningsnämnd samt miljöstrategiska enhet.

För att förtydliga innerbörden av LHU till något som alla på skolan kunde relatera till valde Spyken att låta arbetet utgå från de globala målen för hållbar utveckling. Målen fungerade både för att konkretisera frågor om hållbar utveckling, och för att hitta gemensamma nämnare i ämnesövergripande samarbeten.

Globala målen är mycket tydligare än begreppet lärande för hållbar utveckling eller begreppet hållbar utveckling. Att jobba med detta är viktigt för att eleverna ska vara väl förberedda för den framtid som möter dem. Man måste veta hur man kan påverka, hur man tar ställning och våga ta ställning.

Maria Hedelin Björse,
biträdande rektor, Spyken

Vi hade lite tur att de globala målen lanserades ungefär när vi satte igång med projektet. Vi började terminen med att hela personalen tillsammans fick en presentation av målen. Det blev som en kickoff för arbetet och gjorde att alla fick samma grund att stå på i det fortsatta arbetet. Vi har kunnat koppla både befintliga och nystartade aktiviteter till de globala målen. Det är roligt att så många har hittat in i målens olika delar och hittat sina sätt att jobba med dem.

Ulrika Åkesson, LHU-koordinator, Spyken

Nyckelfaktorer i Spykens LHU-arbete

Engagerad skolläring

En central förutsättning för Spykens LHU-arbete var att skolläringen var engagerad och stöttande i processen. Skolläringen kopplade LHU till kvalitetsarbetet och skapade möjligheter för lärarna att samplanera och strukturera undervisningen så att den har kunnat ske ämnesövergripande i stor utsträckning.

Ska man som kommun satsa på ett sådant här projekt behövs det en skolläring som är lite extra engagerad, då går det alltid lite lättare. Det behövs också ett antal lärare som är extra intresserade och kan vara med och driva det bland kollegorna. Och att man bygger upp en kultur av samarbete och lite ambassadörstänk. Egentligen är det här redan med i skolans uppdrag, så det handlar om att faktiskt ta sig an det.

Stefan Norrestam, utbildningsdirektör,
Lunds kommun

Stöd från kommunen

Lunds kommun stod för finansieringen av Hållbara tillsammans-projektet. Spyken har också vänt sig till olika delar av kommunen för att etablera kontakt och samtala kring möjliga sätt att samverka. Till exempel har LHU-koordinatorerna träffat kommunens kulturchef, miljösamordnare, demokratisamordnare samt ungdomsombud inom kommunpolitiken.

Vi hade en förvaltning och en kommun som stod bakom detta och tyckte att det var viktigt och det var en jättebra förutsättning för oss. Det var inte en eldsjälsprocess. Detta har varit större än så. Kommunen gjorde det möjligt för oss att satsa på att ha tre lärare som LHU-koordinatorer.

Maria, biträdande rektor

LHU-koordinatorer

Tre lärare utsågs vid projektets start till LHU-koordinatorer med 20 procent av sina respektive tjänster avsatta för samordning av arbetet; Elisabeth, lärare i musik, Ulrika, lärare i fysik och matematik, samt Martin, lärare i samhällskunskap, internationella relationer och geografi. De tre LHU-koordinatorerna representerar olika ämnen och olika program och träffades varje vecka för att planera, delegera och följa upp olika aktiviteter och projekt.

Foto: Agnes Vungi

Att vi är tre koordinators från olika program ger en styrka eftersom vi får en bredd som blir effektiv. Arbetet blir också roligare när man är fler som hjälps åt. Det krävs mycket tid för att diskutera och planera samarbeten med kollegor. Den tiden finns ofta inte och då krävs det att man faktiskt avsätter särskild tid i tjänstefördelningen till det.

Elisabeth Karlström,
LHU-koordinator, Spyken

Foto: Agnes Vungi

De 20 procent av min tjänst som går ut på koordinering motsvarar ungefär att jag undervisar i en kurs mindre än annars. Jag har i stället schemalagd mötestid mellan oss koordinators.

Martin, LHU-koordinator

Vi har skapat ramar och möjligheter till samarbeten där kollegorna kan haka på med sina kurser och testa hur det passar in. Det kan vara ett helt projekt eller temarbete, eller bara en möjlighet att göra en av uppgifterna i sin kurs inom ramen för ett projekt. Och nu har det blivit lite av en snöbollseffekt, att fler och fler bland kollegorna ser kopplingar till globala målen och möjligheter till samverkan. Jag upplever det som att kollegorna tar över mer och mer från mig och att jag kanske fasar ut min roll som LHU-koordinator så småningom.

Ulrika, LHU-koordinator

Hela skolan för hållbar utveckling

Spyken bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete genom en process som involverar både medarbetare och elever. Den årliga kvalitetsanalysen bygger på en rad olika mätningar och utvärderingar som genomförs under läsåret. I analysen ingår en årlig enkät för samtliga elever och pedagogisk personal som grundar sig på Skolinspektionens skolenkät. Det ingår också till exempel utvärderingar från elevråd, elevhälsa, ämneslag och programlag. Analysen ligger till grund för nästa läsårs verksamhetsplan.

Spyken har länge arbetat med frågor som rör hållbar utveckling. Genom Hållbara tillsammans ville skolan ytterligare stärka och bredda arbetet och skrev därför in LHU i verksamhetsplanen som ett prioriterat mål för hela skolans verksamhet. Det skolgemensamma målet om LHU bröts sedan ner till mål på program- och

ämnesnivå. Frågor rörande hållbar utveckling och LHU inkluderades också i elevenkäter, program- och ämneslagens utvärderingar samt i medarbetarsamtal. På så sätt inkluderades LHU i skolans systematiska kvalitetsarbete. För att följa satsningen över tid har skolan valt att titta särskilt på mätvärdet för frågeområdet "Stimulans" i skolenkätet. I enkäten har skolan också lagt till egna frågor, som läsåret 2017-2018 handlade om de globala målen.

Det är fantastiskt roligt att jobba med skolan som helhet. Det gör att vi ser saker på ett nytt sätt, och jag kan erbjuda både de eleverna som jag vanligtvis jobbar med, men även kollegornas elever, fler samarbetsmöjligheter.

Ulrika, LHU-koordinator

Det märks att lärarna brinner för det här. De är engagerade i de globala målen och i hållbar utveckling.

William, elev årskurs 3, Spyken

Att arbeta tillsammans över program och ämnen har gett nya insikter, perspektiv och möjligheter för både lärare och elever på Spyken att utvecklas. En utmaning i Spykens LHU-arbete var att det inte var lika lätt för alla ämnen att hitta in i hållbarhetsfrågorna. Det blev en möjlighet att utforska frågorna på ett nytt sätt med hjälp av kreativa metoder och uttryck.

På de estetiska och humanistiska programmen kan det vara svårt att få in hållbarhetsfrågor naturligt i kurser, om man jämför med de andra programmen. Det är något att fortsätta arbeta med. Så här långt har det handlat mycket om att de estetiska uttrycken har fått hjälpa till att förstärka budskap och innebörder av hållbar utveckling. Det kan handla om att uttrycka sig, stå på scen och hitta sitt konstnärliga uttryck.

Elisabeth, LHU-koordinator

En helhetsapproach till hållbar utveckling och LHU innebär också att reflektera kring skolans fysiska miljö och i vilken utsträckning den återspeglar skolans hållbarhetsambitioner. Spyken har till exempel satt upp de globala målen på olika platser på skolan som en påminnelse om vilka de sjutton globala målen är och vad de står för. I skolrestaurangen informeras lunchgästerna regelbundet om hur mycket mat som slängs. Att låta eleverna undersöka och reflektera över skolmiljön kan vara en del av läroprocessen och kan på olika sätt inkluderas i undervisningen.

Globala målen som paraply för hållbarhetsfrågorna

För att samla hela skolan kring en gemensam bild av LHU och hållbar utveckling valde Spyken att utgå från Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Målen har fungerat både som verktyg och innehåll i arbetet, och hjälpt olika skolämnen att hitta in i hållbarhetsfrågorna och mötas i ämnesövergripande arbeten. I verksamhetsplanen infördes "Lärande för hållbar utveckling utifrån Agenda 2030" som ett prioriterat område för hela skolverksamheten. Det bröts i sin tur ned till mer specifika målformuleringar för olika programgrupper, ämneslag och andra delar av skolans verksamhet.

Det har alltid funnits en miljömedvetenhet på skolan och vi har jobbat mycket med till exempel FN-rollspel och mänskliga rättigheter. Men jag upplever att vi nu jobbar mer fokuserat, med hjälp av globala målen. Jag känner att vi nu kan se den större bilden, hur det hänger ihop. Jag tror att de globala målen är bra på det, för de blir som ett slags paraply för hållbarhetsfrågorna.

Ulrika, LHU-koordinator

I de globala målen ryms allt, det är bara att plocka bland mål och delmål – det går alltid att hitta någon ingång. Eleverna ska veta vad de handlar om och det är vår uppgift att visa det för dem. Målen syns också runt om i samhället och genom att använda dem i undervisningen har vi öppnat upp skolan mer utåt världen. De globala målen kan ses som en resurs i undervisningen och en samlingsyta där ämnen kan mötas. Utan dem hade det här projektet nog inte blivit detsamma.

Elisabeth, LHU-koordinator

Foto: Agnes Vunji

Trots att de globala målen fortfarande är rätt nya så känns det som att de har hängt med oss hela tiden, att de alltid har funnits där. Vi arbetar med FN-rollspel i skolan och där har vi lyckats koppla in målen väldigt tydligt. Till exempel har vi fokuserat på hav och marina ekosystem. Det känns som att det är ett bra sätt att få inblick i hur det går till på riktigt, som en väg in i något man kan göra efter gymnasiet också.

Dag, elev årskurs 3, Spyken

Foto: Spyken

Spykens cyklar, s.k. Spyklar, kommer väl till pass när elever och lärare ska ta sig till exkursioner och studiebesök inom trampavstånd.

Extern processledning

En processledare från Naturskyddsföreningen fanns med under hela projektet för att bidra med råd och stöd kring arbetssätt och innehåll, vara bollplank för idéer och ge förslag på projekt och samarbeten. Att Naturskyddsföreningen hade erfarenhet av skolutvecklingsprojekt gjorde att Spyken kunde bygga vidare på tidigare erfarenheter och snabbare komma igång med arbetet.

Samverkan med externa aktörer

Att samverka med organisationer, företag, akademi och olika delar av kommunen är ett sätt att hitta nya idéer och perspektiv till undervisningen. Det är också ett sätt att verktygs koppla de frågor som undervisningen tar upp och utforska hur olika aktörer i samhället arbetar för hållbar utveckling. Spyken har samarbetat med många olika externa aktörer i olika aktiviteter, projekt, föreläsningar och fortbildningar.

Hållbarhetsambassadörer och elevinflytande

Spyken startade under projektets andra år upp en grupp elever, så kallade hållbarhetsambassadörer, med uppdrag att driva på skolans hållbarhetsarbete ur elevperspektiv. En elev från varje klass i årkurs 1 utsågs att ingå i gruppen.

Tanken är att gruppen vid varje nytt läsår får tillskott av fler ambassadörer. Ambassadörskapet är en möjlighet för elever att utöva ledarskap, inflytande och samarbete i olika hållbarhetsfrågor.

Gruppen med hållbarhetsambassadörer träffas regelbundet för att diskutera viktiga frågor som de samlat in från sina respektive klasser. Beroende på vad det är för typ av frågor så kan de ta dem vidare med elevråd, lärare, skolläring, skolrestaurang eller annan skolpersonal. Gruppen fungerar också som en länk för att sprida information från skolans ledning ut i klasserna om vad som är på gång på skolan. Gruppen kan också ordna kampanjer och evenemang på skolan kring olika hållbarhetsteman.

Det finns så mycket positiv kraft hos eleverna som kan påverka åt rätt håll. De kan mötas över programgränserna, inspirera varandra och jobba med frågor som rör hela skolan. De kan också fungera som mindre arbetsgrupper och driva frågor inom respektive program.

Elisabeth, LHU-kordinator

Foto: Katarina Sandberg

Spykens hållbarhetsambassadörer och LHU-koordinatorer på besök på Naturskyddsföreningens rikskansli i Stockholm våren 2018.

Just nu har vi rätt mycket kontakt med hållbarhetsambassadörerna. Men i framtiden är tanken att eleverna själva kan sköta ambassadörskapet och själva utbilda nya elever till hållbarhetsambassadörer. Vi låter det växa fram. Jag tänker att det är ganska bra att det får göra det, att eleverna är med och skapar uppdraget snarare än att vi talar om vad de ska göra. Man kan jämföra deras roll med vår koordinatorsroll. De ska fånga upp saker och lyfta dem vidare. På så sätt kan de förankra hållbarhetsarbetet åt båda håll – från klasskamraterna till skollärdning och tvärtom.

Martin, LHU-koordinator

Elevernas engagemang stannar inte bara i skolan. De har också tagit med sig diskussionerna hem och funderat på hur deras färdigheter kan användas i framtiden.

Foto: Thomas Pickelner

Jag brukar tänka alla vi drygt 1 000 elever på skolan kommer ju bli vuxna och kunna göra stora grejer sen när vi blir äldre. Och därför kan vi ju definitivt förändra väldigt mycket. Det kanske är någon här som blir partiledare, och tar med sig de sakerna vi har sagt.

Tilda, hållbarhetsambassadör och elev årskurs 1, Spyken

Foto: Thomas Pickelner

Jag pratar också mycket med mina föräldrar om hållbar utveckling. Det är väldigt nytt för dem, och det är kul att lära dem saker som de inte vet.

Tilda, hållbarhetsambassadör och elev årskurs 1, Spyken

Ämnesövergripande arbete och tid för gemensam planering

Samverkan med kollegor är en möjlighet att få in fler perspektiv i undervisningen. Det är också ett sätt att fördela ansvaret för externa kontakter och rent logistiskt samordna studiebesök och exkursioner. Spykens LHU-koordinatorer har i regel haft möte varje vecka för att planera och följa upp skolans totala LHU-arbete. Planering av gemensamma projekt har också skett inom och mellan ämnes- och programlag. De gånger det varit svårt att få till möten med alla kollegor inom ett arbetsområde har i stället några få nyckelpersoner träffats, där var och en ansvarat för att ta saker vidare med sina respektive arbetslag.

När vi startade projektet för två år sedan pratade vi väldigt mycket om vad lärande för hållbar utveckling är. Att det inte bara handlar om den ekologiska biten, men att också ämnesövergripande arbeten och utåtriktade samarbeten är viktigt i lärande för hållbar utveckling. Det tror vi var en ny lärdom både för oss och för våra kollegor. Det gjorde att vi kunde jobba på bred front men också behålla de ämnesövergripande projekt som vi redan hade genom att nischa dem mot ett globalt mål. Sedan hade vi allt vi kunde önska i ett och samma projekt.

Ulrika, LHU-koordinator

Mötetiden är jätteviktig. Jag kan ju planera hur mycket som helst för min egen undervisning och mina elever, men i planeringsmöten med kollegorna gäller det att få ut det till fler och göra saker tillsammans. Vi vill att alla elever på skolan ska få någon form av miniminivå av ämnesövergripande arbete. Det tycker jag att vi lyckas med genom att vi koordinerar och lägger mycket tid på skolövergripande projekt.

Martin, LHU-koordinator

Långsiktighet och kontinuitet

Spyken har arbetat mycket med återkommande ämnesövergripande arbetsområden. Större aktiviteter och projekt är resurskrävande och därför är det bra om de kan återanvändas och att det är lätt för fler kurser att haka på. Spyken ser flera fördelar med att ha "stordrift" av projekt där var och en kan vara en kugge i hjulet. Genom att dokumentera och utvärdera arbetsområden blir det lätt återkomma till dem i framtiden.

Genom projektet Hållbara tillsammans har vi hittat nya sätt att samarbeta på och börja tänka mer på vikten av långsiktighet. Det underlättar för undervisningen framöver om vi hittar bra projekt och temaarbeten som vi håller fast vid och planerar för att återkomma till. Det kan till exempel vara att vi vill erbjuda alla ett or en världsvattendag varje år.

Ulrika, LHU-koordinator

Delningskultur och dokumentationsvanor

En skolutvecklingsstrategi ger massor av delningsvärda erfarenheter. Att skapa en kultur av delning på skolan gör att fler kan ta del av det som arbetats fram – både internt och externt. Det kan vara pedagogiska planeringar, lektionsupplägg, mallar, elevinstruktioner, läroplanskopplingar, scheman, quiz, presentationer, foton, tips om projekt, fortbildningar och föreläsningar, med mera. En utmaning kan vara att hitta ett forum för dokumentation och delning som är lätt och roligt att använda. Spykens LHU-koordinatorer har använt till exempel Google Drive för att samla och dela gemensamma dokument och Trello som verktyg för att skapa struktur på möten och arbetsuppgifter.

Exempel på aktiviteter och projekt

Här är ett urval av arbeten som Spyken genomförde under Hållbara tillsammans.

Kompetensdelningsdag – Lära för hållbar utveckling

Under projektets andra år höll Spykens medarbetare och samarbetspartners föreläsningar för varandra med exempel på hur de kopplat undervisningen till hållbar utveckling. Det var ett tillfälle för kollegor att hämta inspiration till den egna undervisningen, men också möjlighet att hoppa på och samplanera med de projekt som presenterades.

Foto: Agnes Vunji

Globala målen med bibblan och SYV

Samarbete och synlighet är ledord för Spykens bibliotek och studie- och yrkesvägledning. Tillsammans har de skapat flera utställningar i skolbiblioteket med iögonfallande boktips, information och små aktiviteter för att locka elever att lära mer om olika yrken, utbildningar, organisationer och samhällsförändrare som på olika sätt kan kopplas till de globala målen.

Världsvattendagen

Världsvattendagen är en årlig temadag om vatten. Spyken genomför projektet varje år för samtliga elever i årskurs 1, i samarbete med Sydsvatten och LUCSUS (Lund University Centre for Sustainability Studies). Eleverna har fått arbeta ämnes- och programövergripande kring temat vatten genom att lyssna på föreläsningar och reflektera i form av film- eller musikskapande, textskrivande och kampanjbyggande.

Kvinnliga artister

Kursen Ensemble med körsång har samverkat med kurser i engelska och estetisk kommunikation i ett projekt om att framhålla kvinnliga artister. Eleverna hade i uppdrag att välja kvinnliga artister och producenter i olika genrer. Från dessa valdes låtar ut att ingå i en ensemble. Projektet Kvinnliga artister har pågått under flera år i olika former, och i samband med Hållbara tillsammans blev hållbarhetskopplingarna tydligare och arbetet knöts till globalt mål 5 om jämställdhet.

Musikhjälpen

Skolan deltog i Musikhjälpen genom att hålla en egen insamling och en egen fyra timmar lång radiosändning från skolrestaurangen med gästspel och livemusik. Lärare i musik och media samarbetade i projektet som hade temat "Barn är inte till salu".

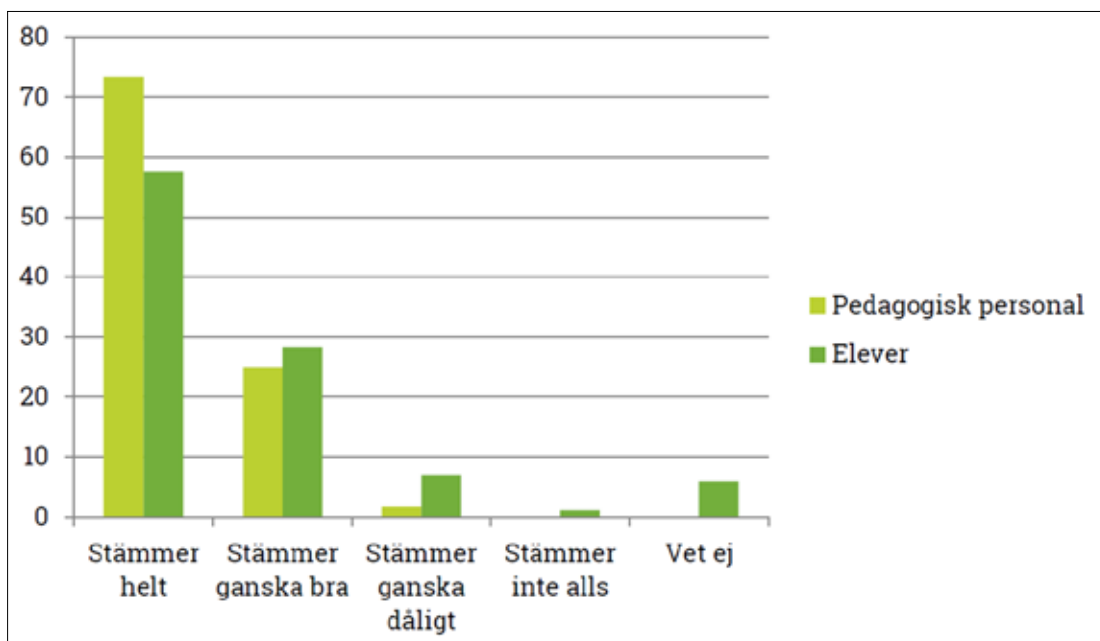
Foto: Spyken

Vad händer nu?

Spyken har på bara två år kommit långt i arbetet med att bygga en skolverksamhet som genomsyras av LHM. Grunden är lagd, LHM har förankrats i verksamhetsplanen med mål för både program och skolan som helhet. Hållbarhetsperspektivet finns också med i utvärderingar och medarbetarsamtal. Under projektets två år har Spyken genomfört ett stort antal LHM-relaterade projekt och aktiviteter av både större och mindre slag.

Skolan har använt de globala målen för att förhålla sig till LHM-begreppet. Enligt skolans enkät håller all personal och nästan alla elever med om att skolan tar upp de globala målen.

Ur skolans enkät: "På den här skolan pratar vi om de globala målen för hållbar utveckling".

Vi ska köra på egna ben nu, och vi satsar på LHU-koordinatorerna även framöver. Det tror jag är viktigt, även ett projekt måste vara hållbart. Det är inte hållbart efter två år. Det måste ta fyra-fem år innan det blir något som genomsyrar en verksamhet.

Maria, biträdande rektor

Men en skolövergripande satsning på LHU är en långsiktig investering och en ständigt pågående process att upprätthålla och vidareutveckla. Spyken har genom Hållbara tillsammans lagt grunden för ett systematiskt arbete med LHU, och fortsätter i egen regi efter projekttidens slut. Skolan satsar på LHU-koordinatorerna även framöver, men kan nu minska omfattningen av uppdraget och så småningom fasa ut koordinatorsrollen.

Varje skola har olika förutsättningar och visioner för sitt utvecklingsarbete. På Spyken fanns det redan innan projektet Hållbara tillsammans ett stort intresse för hållbar utveckling. Det fanns alltså en tydlig utgångspunkt för en större satsning på LHU. Men LHU riktar sig inte till en viss typ av skola med en viss typ av förutsättningar. Det är ett förhållningssätt som alla skolor kan utforska.

Foto: Agnes Vungli

Jag tycker att alla skolor borde göra något liknande. Sen kanske Spyken är en skola som är extra intresserad av hållbarhet, men jag tror att det finns folk överallt som bryr sig mycket om de här frågorna. Vi lever ju i samma värld.

Balthazar, hållbarhetsambassadör och elev årskurs 1, Spyken

LHU passar utmärkt som helhetsgrepp i skolverksamheten och fungerar bäst när alla på skolan är med på tåget. Men om det av olika anledningar inte finns tillräckliga förutsättningar går det att börja småskaligt i arbetslaget,

skolrestaurangen eller någon annan del i skolans verksamhet där det finns en bra utgångspunkt, och sedan bygga vidare efterhand. Det är bättre att börja någonstans än inte alls!

Vägen till det hållbara samhället behöver inte vara så himla krånglig. Det är viktigt att få folk att inse att det inte behöver vara en katastrof som väntar, utan att det snarare är en gigantisk möjlighet.

Dag, elev årskurs 3

Tips till skolor som vill starta en liknande process

- **Börja där ni är!** Varje skolorganisation har olika förutsättningar när de vill fördjupa och utveckla sitt LHU-arbete. Börja med att göra en nulägesanalys. Inventera vad som redan sker på skolan och vad som behöver kompletteras. Identifiera interna och externa hinder och möjligheter för utvecklingsarbete.
- **Engagera flera.** När fler är med och bidrar till helheten dyker fler perspektiv, idéer och möjligheter upp och belastningen på den enskilde minskar. Skolledning, lärare, elever, skolrestaurang, bibliotek, elevhälsa, studie- och yrkesvägledning, lokalansvariga och annan resurspersonal kan alla bidra utifrån sina olika roller och förutsättningar. Ju fler, desto roligare!
- **Formulera en gemensam vision.** För att arbetet ska bli tydligare för alla inblandade behövs en samsyn kring vad det ska leda till. I Spykens fall var det att lära för framtiden och Agenda 2030. Det skulle också kunna vara en vision kopplad till något specifikt skolan vill stärka, såsom demokratiarbete, studiemotivation, trygghet och inkludering. Sätt upp ett eller flera gemensamma mål kopplade till visionen som kan brytas ner i ett antal mindre mål som passar in i de olika delarna av skolans verksamhet.

- **Låt det ta tid.** Ett projekt om hållbarhet måste vara hållbart i sig. Det kräver långsiktighet i planering och genomförande och att man inte förväntar sig resultat direkt. Ta vidare det som fungerar bra och lär av det som fungerar mindre bra. Först efter några år är det läge att dra slutsatser.
- **Sharing is caring.** Visa upp och berätta för varandra på skolan om olika aktiviteter och projekt som sker. Dela också gärna med er till andra skolor i kommunen och i andra delar av landet – eller världen – med hjälp av till exempel utställningar, öppet hus, sociala medier, bloggar, och olika plattformar för lektionsdelning. Passa också på att ta del av andra skolors arbete och dra nytta av deras erfarenheter.

LHU-guide för skolor

Använd gärna Naturskyddsföreningens LHU-guide för skolor som stöd i processen. Det är en steg för steg-guide till att börja arbeta systematiskt med LHU, som uppdateras fort-löpande med förslag och tips till arbetet. Senaste upplaga går att hitta på: naturskyddsforeningen.se/lhu

Resurser och vidare läsning

Läs mer om Hållbara tillsammans

Hållbara tillsammans – artiklar, kortfilm och mer information om samarbetet naturskyddsforeningen.se/hallbaratillsammans

Spyken – om skolans verksamhet och systematiska kvalitetsarbete lund.se/spyken

Resurser: Lärande för hållbar utveckling (LHU)

Naturskyddsföreningen i skolan – material och metoder för LHU naturskyddsforeningen.se/skola

Skolverkets moduler för ämnesövergripande undervisning kring hållbar utveckling larportalen.skolverket.se

UNDP: skolmaterial om globala målen globalamalen.se/skola

Universitets- och högskolerådets webbplats för internationellt samarbete och utbyte mellan skolor, lärosäten och organisationer. Här finns information om program som Erasmus+ och Nordplus, samt Den globala skolans LHU-fortbildningar för skolpersonal över hela landet utbyten.se

Fler resurser finns samlade i Naturskyddsföreningens länkbibliotek för skolor naturskyddsforeningen.se/skola/lankbibliotek

Fler rapporter från Naturskyddsföreningen

Energismart skola – Malmö.
Projektrapport, 2016-2017.

Hållbar utveckling i skolan – vi måste snabba på! Rapport, 2017.

Hållbar utveckling i skolan – var god dröj.
Rapport, 2014.

Modellskolan på Malmö latin – lärande utvärdering slutrapport år 1, 2 och 3. Karen Ask. Slutrapport 2016.

Modellskolan på Malmö latin – lärande utvärdering år 2. Karen Ask. Delrapport, 2015.

Modellskolan på Malmö latin – lärande utvärdering år 1. Karen Ask. Delrapport, 2014.

Projektgrupp Hållbara tillsammans

Projektledare: Maria Hedelin Björse, biträdande rektor och ansvarig för naturvetenskapliga programmet, gymnasieskolan Spyken.

LHU-koordinatorer: Elisabeth Karlström, lärare i musik; Martin Flower, lärare i samhällskunskap, geografi och internationella relationer; samt Ulrika Åkesson, lärare i matematik och fysik – alla tre på gymnasieskolan Spyken.

Processledare: Sophie Nordström (2016-2017) och Agnes Vungi (2018), Naturskyddsföreningen.

Hållbara tillsammans
– hela skolan för hållbar utveckling

Oktober 2018.

Omslagsfoton: Framsida, Spykens medarbetare. Baksida, Katarina Sandberg.

Författare: Agnes Vungi, Naturskyddsföreningen.

Layout: Sofia Liljander.

Denna exempelsamling är framtagen av Naturskyddsföreningen inom projektet Hållbara tillsammans, som genomfördes på gymnasieskolan Spyken år 2016–2018, med finansiering av Lunds kommun.

Här kan du som är lärare, skolledare, tjänsteman, beslutsfattare eller på annat sätt verksam inom skolutveckling, ta del av projektets erfarenheter och tips på hur det går att arbeta organisatoriskt och praktiskt för att hela skolans verksamhet ska genomsyras av hållbar utveckling.

Ännu mer information om Hållbara tillsammans och inspiration till skolors arbete med lärande för hållbar utveckling hittar du på: naturskyddsforeningen.se/skola

Naturskyddsföreningen

LUNDS
KOMMUN